

NÁRCIZMUS ÉS JÓLLÉT – A NÁRCISZTIKUS MŰKÖDÉSMÓD KÖLTSÉGEI

ENGYEL MÁRTON

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Intézet
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola

E-mail: engyel.marton@ppk.elte.hu

Beérkezett: 2019. október 16. – *Elfogadva:* 2019. október 24.

A nárcisztikus működésmód és a jóllét kapcsolata régóta viták tárgyát képezi. Az önbeszámolás kérdőíveken alapuló kutatások a grandiózus nárcisztikus vonások és a jóllét számos mutatója között rendre közepesen erős pozitív kapcsolatot mutatnak, míg a sérülékeny nárcizmus inkább negatív affektivitással, alacsony önértékeléssel és alacsonyabb jólléttel jár együtt. Azonban, ha a nárcizmust mint a pozitív önértékelés elérésére irányuló önszabályozási működésmódot értelmezzük, akkor a pusztán önbeszámolás mérések számos torzítást tartalmazhatnak. A jelen tanulmányban ezért az öndeterminációs elmélet keretrendszerét és az eddig összegyűlt kutatási eredményeket felhasználva áttekintjük, hogy a nárcisztikus működésmód mennyire járhat együtt az alapvető emberi szükségletek – a kompetencia, az autonómia és a kapcsolódás – kielégítettségével. Áttekintésünk alapján a nárcisztikus működésmód leginkább a kapcsolódás szükségletére fejthet ki negatív hatást, míg a kompetencia és az autonómia esetében részben pozitív, részben negatív következményekkel számolhatunk. Végül számba vesszük a további lehetséges kutatási irányokat, amelyek segíthetnek a fennmaradó kettősség tisztázásában.

Kulcsszavak: grandiózus nárcizmus, sérülékeny nárcizmus, pszichológiai jóllét, öndeterminációs elmélet, autonómia, kompetencia

BEVEZETÉS

A narcizmus, a narcisztikus vonások és a narcisztikus működésmód népszerű témája mind a tudományos személyiségpszichológiának, mind a közbeszédnek. Emellett az érdeklődés további növekedésére is számíthatunk, mert az élet egyre több területén merül fel a „narcisztikusok” átlagnál magasabb aránya (Sedikides, Ntoumanis és Sheldon, 2019) akár valóságshow-szereplőkről (Rubinstein, 2016), akár amerikai elnökökről beszélünk (Lee és mtsai, 2017).

A „narcizmust” a kurrens szakirodalomban leggyakrabban személyiségvonásként, egy kontinuumként szokták meghatározni, azonban a gyakorlatban a legtöbb esetben a megállapítások a „narcisztikusokra” (azaz a narcizmus vonásában magas pontszámot elérőkre) és a „nem narcisztikusokra” (azaz alacsony pontszámot elérőkre) mint típusra vonatkoznak. Azokat, akik a kontinuum narcisztikus végpontjához közelebb helyezkednek el, arrogánsnak, kizsákmányolónak és agresszívnek lehet leírni, akik feljogosítottnak érzik magukat a különleges bánásmódra, irreálisan felfújtt énképpel rendelkeznek, fantáziáikban az egyediség és grandiozitás élménye jelenik meg, másokat pedig leértékelnek és kihasználják a pozitív énképük fenntartása miatt (Campbell, Brunell és Finkel, 2006; Zeigler-Hill, Clark és Pickard, 2008). Első látásra karizmatikusnak és vezető egyéniségnek tűnnek (Back, Schmukle és Egloff, 2010), nagyon aktívan használják a közösségi médiát mint énbemutató eszközt (McCain és Campbell, 2018), magukat nagyszerűnek látják, sokszor fantáziálnak különleges erőről, státuszról és társasági elfogadottságról (Zeigler-Hill és mtsai, 2019).

Egy kurrens koncepció a grandiózus narcizmusához kapcsolódó viselkedéseket a csodálat és a rivalizáció mentén helyezi el (Narcisztikus Csodálat és Rivalizáció Koncepciója; NARC: Back és mtsai, 2013). A csodálat dimenzió a viselkedések azon csoportját foglalja magába, ahol a személy egyediségre és különlegességre törekszik, amikor gondolatai és cselekvései végső soron a saját grandiozitásának alátámasztását szolgálják, ezért kulcsfontosságú lesz, hogy minél magabiztosabb, dominánsabb és vonzóbb viselkedést mutasson be a személy (Back és mtsai, 2013; Leckelt, Küfner, Nestler és Back, 2015). A rivalizálás ezzel ellentétben kifejezetten a negatív énképtől való védelemre koncentrál, mások leértékelésével, önző, szociálisan érzéketlen, arrogáns, agresszív viselkedéssel, tehát egy antagonisztikus önvédelmi rendszer kiépítésével. A NARC koncepciója szerint a rivalizáláshoz kapcsolódó viselkedések szoktak általában a negatív szociális kimenetekhez és konfliktusokhoz vezetni (Back és mtsai, 2013; Leckelt és mtsai, 2015; Wurst és mtsai, 2017).

Ezek a vonások azonban inkább a narcizmus grandiózus altípusának leírására alkalmasak, és összességükben grandiózus narcisztikus vonásokként hivatkozunk rájuk. A klinikai elméletekben ezzel párhuzamosan régóta felbukkan a narcizmus másik oldala, amely a felfújtt énkép összeomlásával, sérülékenységgel írható le. A sérülékeny (rejtett, vulnérabilis, vékonybőrű) narcizmusra visszahúzódás, befelé fordulás, gátlásosság jellemző, az önértékelés gyakori ingadozásával, mások helyeslésének és elismerésének keresésével. Azonban a nagyzas fantáziák és a magas elvárások a személynek saját magával és a környezetével szemben a sérülékeny narcisztikus vonások között is megjelennek (Kealy és Rasmussen, 2012; Wink, 1996).

A NÁRCISZTIKUS VONÁSOK ÉS A JÓLLÉT – JÓL VAN-E, AKINEK TÖBB NÁRCISZTIKUS VONÁSA VAN?

A narcisztikus vonások kutatásának egyik ellentmondásos kérdése, mennyire adaptív vagy maladaptív ezek működése, mennyire segíti a személyt az alkalmazkodásban vagy a megfelelő jóllét elérésében. Az önbeszámolón alapuló mérések a grandiózus narcizmus és a jóllét legtöbb mutatója között közepesen erős pozitív kapcsolatot mutatnak, akár a szubjektív jóllétről (Czarna, Zajenkowski és Dufner, 2018; Egan, Chan és Shorter, 2014; Rose, 2002), az eudaimonikus jóllétről (Aghababaei és Błachnio, 2015), az étellel való elégedettségről (Sedikides, Rudich, Gregg, Kumashiro és Rusbult, 2004) vagy a pozitív érzelmek gyakori átéléséről van szó (Rhodewalt, Madrian és Cheney, 1998). A grandiózus narcizmus pufferként működik a fizikai egészség védelmében (Jonason, Baughman, Carter és Parker, 2015), hajlamosít az energikus, optimista, felhangolt állapotra (Sedikides és mtsai, 2004), sőt egyes kutatások a szubklinikai narcizmust a megfelelően funkcionáló élet szempontjából tartják hasznosnak (Aghababaei és Błachnio, 2015), egy kutatás pedig az önértékelés emelésén keresztül magyarázza a jóllétre gyakorolt pozitív hatást (Sedikides és mtsai, 2004). Egy 14 napig tartó longitudinális vizsgálatban kimutatták, hogy a naponta felvett grandiózus narcizmus pontszámok pozitív kapcsolatban vannak a személy étellel való elégedettségével és magabiztosságával (Giacomin és Jordan, 2016), egy friss metaanalízisben pedig a grandiózus narcizmus és a pszichológiai alkalmazkodást mérő szubjektív jóllétből és alacsony depressziós állapotokból összevont kompozit skála között találtak egy gyenge-közepes, de szignifikáns pozitív együtt járást (Dufner, Gebauer, Sedikides és Denissen, 2019). Ezek alapján úgy tűnik, hogy a grandiózus narcizmus elégedettséggel, boldogsággal és szubjektív jólléttel jár együtt – mindaddig, amíg a pozitív önértékelést sikerül a személynek fenntartania (Dufner és mtsai, 2019).

A sérülékeny narcizmus ezzel szemben negatívan függ össze a szubjektív jólléttel (Rose, 2002), az eudaimonikus jóllét összes faktorával (Kaufman, Weiss, Miller és Campbell, 2018), és pozitívan jár együtt a negatív emocionalitással, depresszióval, szorongással és alacsony önértékeléssel (Miller és mtsai, 2011), amely összefüggésért elképzelhető, hogy leginkább a neuroticizmussal való lényeges átfedése tehető felelőssé (Miller és mtsai, 2017). Azonban a neuroticizmus Miller és munkatársai vizsgálatában (2017) nem magyarázta a sérülékeny narcizmus és a különböző pszichopatológiák kapcsolatát (Kaufman és mtsai, 2018), amely a két konstruktum közötti különbségekre hívja fel a figyelmet.

Az említett vizsgálatok nagy része önbeszámolón alapuló narcizmust és jóllétet mérő mérőeszközök adatai alapján készült, és ahogy korábban láthattuk a grandiózus narcizmus esetén, a felfújt énkép védelme, a pozitív énbemutató és a magas önértékelés fontos részét képezi ennek a vonásnak (Zeigler-Hill és mtsai, 2008), ezért a társas kíváncsiság és az irreálisan pozitívan szemlélt jóllét is része lehet az eltúlzott énbemutatásnak. Tehát kevésbé várhatjuk, hogy egy személy, akinek erős az igénye a különösen pozitív énbemutatóra, az a saját jóllétével kapcsolatban egyrészt tudatában legyen, másrészt szívesen megoszson kételyeket a kutatásokban (Kernis, 2003). Ezért a továbbiakban a grandiózus és sérülékeny narcizmus és a jóllét kapcsolatát az

öndeterminációs elmélet (Ryan és Deci, 2017) keretrendszerében elemezzük mélyebben, azt vizsgálva, hogy az optimális működés szempontjából a nárcisztikus működés-mód mennyire függ össze az alapvető emberi szükségletek kielégítettségével (Ryan és Deci, 2017).

ALAPVETŐ EMBERI SZÜKSÉGLETEK

Az öndeterminációs elmélet alapján a pszichológiai jóllét egy teljességgel működő emberi létállapot felé törekvésként írható le, amelyben a személy ételtel teli, védekezésektől mentes, és tisztában van a saját belső igényeivel és állapotaival (Ryan és Deci, 2017). A teljességgel működő személynek ezért mélyebb és tartalmasabb kapcsolatai lesznek, tisztábban látja saját céljait és értékeit, és jelentéstelnek érzi életét (Ryff, 1989). Ahhoz, hogy a minél teljesebben működő létállapot felé mozduljon el a személy, három alapvető emberi szükséglet, az autonómia-, a kapcsolódás- és a kompetenciaszükséglet minél magasabb szintű kielégítettségére van szükség (Deci és Ryan, 1985; Ryan és Deci, 2017).

Az autonómia szükséglete azt fejezi ki, hogy a személy a saját viselkedésének ura, saját akarata szerint cselekedhet, és közben megélheti, hogy cselekvései belső indítástól és nem külső (vagy internalizált külső) kontrolláló nyomásból erednek. A kompetenciaszükséglet középpontjában a hatékonyság áll: a személy a szociális környezetével hatékony interakcióba tud lépni, lehetőségeket és támogatást tapasztalhat meg a képességei, tehetsége kifejezésére és további fejlesztésére (Ryan és Deci, 2017; White, 1959). Végül a kapcsolódási szükséglet akkor tud kielégülni, ha a személy másokat érzékenynek és reaktívnak tapasztal meg, ő is képes érzékenyen reagálni másokra, és kialakul az élménye, hogy valahova tartozik (Ryan és Deci 2017).

Az öndeterminációs elmélet alapján az alapvető pszichológiai szükségletek minden emberre univerzálisan jellemzők, tehát nem ezek erőssége lesz fontos egyéni különbség, hanem ezeknek a kielégítettsége vagy frusztrációja (Chen és mtsai, 2014). Az öndeterminációs elmélet alapján a szükségletek szubjektív megélése és az ezekhez rendelt egyéni célok mentén tehát lehetnek egyéni különbségek, azonban az alapvető szükségletek jobb kielégítettsége a magasabb pszichológiai jóllét alapja.

A NÁRCIZMUS MINT A SZEMÉLYISÉG MŰKÖDÉSI MÓDJA

Mivel a pszichológiai jóllét fogalmát motivációs nézőpontból, az alapvető szükségletek kielégítettségének mértékével vizsgáljuk, ezért a nárcisztikus működést is a mögöttes szükségletek szempontjából érdemes értelmezni. A jelenlegi domináns nézet a nárcizmust mint vonást értelmezi, tehát a személyek a nárcizmus vonásának „nagyságában” különböznek egymástól. Azonban ez a keretrendszer nem ad magyarázatot arra, hogy ezek a különböző – akár egymással ellentétes megnyilvánulású – vonások milyen alapvető szükségletek és motivációk mentén értelmezhetők. Morf és Rhodewalt (2001) modelljükben a nárcizmust a személyiség működési módjaként értelmezték, melynek elsődleges célja a pozitív önértékelés fenntartása.

Tehát, ha a narcisztikus vonások aktuális nagyságát a motivált narcisztikus viselkedések aktuális megjelenéseként értelmezzük, akkor lehetőségünk van a személyiség működésének folyamatára koncentrálni, amely az önértékelés védelmében egy önszabályozási folyamat eredményeként „kitermeli” a narcisztikus viselkedéseket, például a felfújt énkép fenntartását vagy mások leértékelését. Minél távolabb helyezkedik el a felfújt énkép a valótól, az annál sérülékenyebb lesz. Mivel az objektív valóság önmagában nem elegendő ennek fenntartására, ezért több narcisztikus viselkedés használatára (például külső megerősítés kiharcolása) lesz a személynek szüksége (Morf és Rhodewalt, 2001).

Ez a folyamat pedig egy célorientációt, egy motivált szelffelépítést is magában hordoz: az önértékelés fenntartása szempontjából lényeges célok fókuszba kerülnek, ezekben a személy kompetensebb tud lenni, míg más célok leértékelődnek, vagy motiváció és tapasztalat híján kevésbé fontos szerepet kapnak. Így nemcsak az válik fontossá, hogy a személy mit tesz, milyen viselkedéseket folytat, hanem az is, hogy mit hanyagol el emiatt. Az öndeterminációs elmélet alapján pedig az elhanyagolt, nem megfelelően kielégített alapvető szükségletek a pszichológiai jóllét csökkenéséhez vezetnek (az öndeterminációs elmélet alapvető szükségleteken kívüli miniteóriáinak és a narcisztikus vonások kapcsolatának lehetséges jövőbeli kutatási irányairól lásd Sedikides és mtsai, 2019). A következőkben sorra vesszük, hogy a három alapvető emberi szükséglet kielégítésére hogyan hathat a narcisztikus működésmód a korábbi kutatások alapján.

NÁRCIZMUS ÉS KAPCSOLÓDÁS

A pszichológiai jóllétet meghatározó alapszükségletek közül a legtöbb kutatás a kapcsolódás és a narcisztikus működésmód összefüggéseit vizsgálta. Ennek oka egyrészt, hogy a legtöbb korábban leírt mechanizmus, amely az önértékelés fenntartását szolgálja – például az összehasonlítás, a leértékelés, a csodálat – közvetlenül vagy közvetetten más emberekkel való viszonyokban értelmezhető (Campbell és mtsai, 2006). Másrészt a narcizmus első pszichoanalitikus elméletei a korai kapcsolatok minőségével, és a korai kapcsolatokban kielégítetlen szükségletekkel magyarázták a narcisztikus működésmód kiépülését. Kernberg az alapvető okot az elhagyatottság érzésével szembeni önvédelemben találta meg, amelyre válaszul harag és ellenségesség alakul ki (Kernberg, 1985), míg Kohut inkább a megfelelő idealizálás és tükrözés hiányosságait hangsúlyozta (Kohut, 1977). Közös a két szemléletben, hogy a narcisztikus viselkedéseket a személy védelemként építi ki, válaszul a nem megfelelő korai élményekre. A korai élmények pedig mintaként és kapcsolati sémaként a későbbi kapcsolatokra is hatással lesznek (Campbell és mtsai, 2006). A narcisztikus működésmód a rövid és hosszú távú kapcsolatok kontextusában eltérő módon jelenik meg.

Első látásra a narcisztikus viselkedéseket használó személyek vonzóknak tűnnek, mind társas készségekben, mind intelligenciában és magabiztosságban magasabbra értékelik őket másoknál (Paulhus, 1998). A másik nem számára is szórakoztatónak, kedvelhetőnek, külső fizikai jegyek alapján és szexuálisan is vonzóknak tűnnek (Brunell és Campbell, 2011; Dufner, Rauthmann, Czarna és Denissen, 2013). Sikeresek az új kapcsolatok kezdeményezésében és létrehozásában (Brunell és Campbell, 2011), és

ezzel meg tudják kapni azt a csodálatot, amire szükségük van (Wurst és mtsai, 2017). Emellett gyakrabban és sikeresebben tudnak rövid távon párt találni (Foster, Shrira és Campbell, 2006; Koladich és Atkinson, 2016) és összességében is több szexuális partnerről számolnak be (Adams, Luevano és Jonason, 2014). Mivel az első interakciók inkább egymás megismeréséről és a vonzódásról szólnak, és kevésbé az elköteleződésről (Reese-Weber, 2015; Wurst és mtsai, 2017), ezért a vonzó külső, a szórakoztató személyiség és a magabiztosság képes rövid távú sikerekhez és csodálathoz vezetni.

A nárcisztikus működésmód igénye a párválasztási motivációkra is hatással lehet, mivel nagy hangsúly kerül az „ideális” partnerek keresésére, akik egyrészt felnéznek a személyre, másrészt ők maguk is olyan hasonlóan vonzó ágenciás jellemzőkkel rendelkeznek, mint például a magas státusz, sikeresség, fizikai megjelenés. Az ideális partner tehát a felépített ideális szelfnek felel meg, és gyakran hasonló nárcisztikus működésmódokban járatos (Lamkin, Campbell, Van Dellen és Miller, 2015).

Hosszabb távon azonban a nárcisztikus működéshez kapcsolható előnyök mellékhatásai, negatív következményei is elkezdeneak megjelenni. A kezdetben vonzónak és magabiztosnak tűnő nárcisztikus működésmód a hetedik találkozás alkalmával már inkább arrogánsnak látszik, ezeket a személyeket kérkedőnek és ellenségesnek írják le, akik túlértékelik saját magukat (Paulhus, 1998; Campbell és mtsai, 2006).

A párkapcsolati fejlődés elkötelezettebb állomásain, ahol erősebb függőség alakul ki a felek között, a melegség, a kölcsönös tisztelet, a bizalom és az önzetlen viselkedés fontos elemmé válik, ezek hiánya pedig csökkenti a kapcsolati elégedettséget (Huston és Vangelisti, 1991). A nárcisztikus viselkedéseket intenzíven használókat kevésbé érdekli a közeli kapcsolatok formálása, önzőnek tűnnek, akik kevésbé tisztelnek és fogadnak el másokat, valamint alacsonyabb empátia jellemzi őket a hosszú távú kapcsolatokban (Campbell és mtsai, 2006; Campbell és Campbell, 2009). Kevésbé elkötelezettek a kapcsolatok fenntartása iránt, kevesebb erőforrást tesznek egy kapcsolatba, és a hűtlenség is gyakrabban előfordul náluk (Brewer, Hunt, James és Abell, 2015; Brunell és Campbell, 2011; Campbell és Foster, 2002; Shackelford és Buss, 1997). Kapcsolataikban a párkapcsolati elégedettség a rövid távú szakaszban nagyon magasán indul, azonban lényegesen nagyobb esik, ha a kapcsolat lezárulta után kérdezik a vizsgálati személyek értékelését (Brunell és Campbell, 2011). Campbell ezt a folyamatot a „csokoládétorta” metaforával illusztrálta: megenni egy csokoládétortát kifejezetten élvezetes elfoglaltság, azonban hosszú távon költségekkel, büntudattal kell számolnunk (Campbell, 2005).

Ahogy korábban láthattuk, a nárcisztikus működésmód a személyt nagyon függővé teszi a szociális visszajelzéstől, tehát a viselkedés lényeges része a grandiózus énkép létrehozására, elérésére és fenntartására kell hogy irányuljon (Morf és Rhodewalt, 2001). Mivel a személy azt tanulta meg, hogy akkor tarthatja meg saját és mások szemében értékességérzetét (ami hiedelmei alapján a kapcsolatok fennmaradásának is feltétele), ha a grandiózus énképet fenntartja, másokhoz is e mentén fog kapcsolódni. Így kevesebb energia, motiváció és figyelem marad egy párkapcsolatban a másik félre, ami magyarázhatja az alacsonyabb empátiát és a párkapcsolati elégedettség hosszú távú drasztikus csökkenését. Mivel a személy a saját énképének fenntartására fordítja erőforrásai nagy részét, ezért a másik fél jólléte, a kölcsönös tisztelet kialakítása és az önzetlenség kevésbé kerül fókuszba (Paulhus, 1998). A partnerválasztás szintén

megerősíti a pozitív önértékelés fenntartására irányuló erőfeszítést, mivel a közösségi jegyek helyett a személy az ágencia jegyeit keresi, olyat, aki szintén a bemutatott grandiózus énképe alapján fog tudni kapcsolódni, hasonló működésmóddal és fókusszal (Campbell, Rudich és Sedikides, 2002). Az ilyen partnereknel az énbemutatás megtanult módszerei hatékonyabban is fognak célt érni, otthonosabb érzést keltve. A rivalizálás és a negatív énkép elkerülésével együtt járó antagonisztikus viselkedések, mint a másik fél leértékelése, a melegség, bizalom és megbocsátás hiánya tovább csökkentik a pozitív, hosszú távú kimenetek esélyét (Wurst és mtsai, 2017). Ezek alapján a narcisztikus működésmódhoz kapcsolódó mechanizmusok a kevésbé mély és szereteteli kapcsolatok irányába viszik el a személyt, amit tovább nehezít, hogy a hosszabb távú kapcsolatok esetében a partner egy idő után „valódivá válik”, aki nem tökéletes, vannak problémái, és így egyre kevésbé tűnik vonzónak a kapcsolat fenntartása (Morf és Rhodewalt, 2001).

A kutatások alapján tehát úgy tűnik, hogy a narcisztikus működésmód rövid távon ugyan előnyös, magasabb státuszhoz és szociális elfogadottsághoz vezethet, azonban a hosszú távú, meleg, bizalomteli kapcsolatok kialakításában – amelyek az alapvető kapcsolódási szükséglet megfelelő kielégítettségéhez vezethetnének – nehézségeket fog okozni, csökkentve ezzel a személy jóllétének szintjét.

NÁRCIZMUS ÉS KOMPETENCIA

A kompetencia iránti szükséglet a környezettel való hatékony interakciókra irányul, tehát a személynek vannak lehetőségei és megfelelő támogatása a képességei és tehetsége hatékony kifejezésére (Ryan és Deci, 2017). Azoknál a személyeknél, akiknél a narcisztikus működésmód nagyobb hangsúlyt kap, a kompetencia szükséglete lényeges motiváló erővel bírhat, mivel ők maguk is az ágencia típusú tulajdonságokat tartják fontosnak, és ezek alapján értékelnek másokat is (Gebauer, Sedikides, Verplanken és Maio, 2012). A vágyott grandiózus énkép felépítésében és fenntartásában tehát a kompetenciaszükséglet kiemelt szerepet kaphat. A korábbi kutatások a témát leginkább a tanulmányi teljesítmény és a kognitív képességek szubjektív és objektív megítélésének oldaláról vizsgálták.

A narcisztikus működésmódot használó személyek magukat kompetensnek látják, a saját kognitív képességeiket általában pozitívan ítélik meg (Paulhus és Williams, 2002). Egy kurrens metaanalízis alapján ezek a személyek magasabb szubjektíven értékelt intelligenciáról számolnak be (O’Boyle, Forsyth, Banks és Story, 2013), és ez a hatás az objektíven mért képességek kontrollálása után is fennmaradt (Gabriel, Critelli és Ee, 1994; Paulhus és Williams, 2002). Ezt kiegészítve, azoknál, akik alacsonyra értékelték saját intelligenciájukat, a magasabb narcizmuspontszám alacsonyabb étellel való elégedettséggel is együtt járt, valamint ezek a személyek magasabb feszültségről és alacsonyabb hedonikus jóllétről számoltak be (Zajenkowski és Czarna, 2015). Objektív adatokban azonban a narcisztikus működéshez kapcsolódó előnyök már nem jelentkeznek. Például Farwell és Wohlwend-Lloyd (1998) kimutatta, hogy az alacsony és magas narcizmuspontszámmal jellemezhető csoportok között nincs szignifikáns különbség tanulmányi eredményeikben, valamint sem a verbális, sem a fluid intelligenciát

mérő feladatok eredményei nem mutattak összefüggést a grandiózus nárcisztikus vonásokkal (Zajenkowski és Czarna, 2015). Az énfelnagyítás torzító hatását Paulhus és Williams (2002) egy ötletes, saját fejlesztésű mérőeszkővel is demonstrálta. A vizsgálati személyeknek a feltett kérdésekben olyan események, személyek és tárgyak ismerősségét kellett visszajelezniük, amelyek egy része a valóságban nem is létezett. Azokra, akik magasabb nárcisztikus vonásokról számoltak be, jellemzőbb volt, hogy több – valószínűleg nem létező – fogalom ismerősségét igazolták vissza.

A mögöttes folyamat megvilágításában segítségünkre lehet Stucke kísérlete (2003), amely során egy intelligenciateszt kitöltése után vagy pozitív, vagy negatív visszajelzést adtak a vizsgálati személyeknek. A magasabb nárcizmuspontszámmal jellemezhető személyek a pozitív visszajelzést hajlamosabbak voltak saját képességeiknek, a negatív pedig inkább a szerencsének vagy a feladat nehézségének tulajdonítani (Stucke, 2003). Ebből két következtetést is levonhatunk: egyrészt, hogy a pozitív énkép fenntartásának fontos eleme a kompetencia szubjektív értékelése, másrészt, hogy a nárcisztikus működésmód a pozitív énképtől eltérő tapasztalatok hatásától is védelmet biztosít a személynek.

Ezek alapján a saját intelligenciaszint és kompetencia szubjektív megítélése, a kompetens – és másoknál kompetensebb – énkép szubjektív érzete hozzájárul a magasabb jólléthez, és mintegy az énhez kapcsolódó pozitív illúzió (Taylor és Brown, 1988), védőfaktort jelenthet. Ez részben magyarázatot adhat az önbeszámolás kérdőíveken tapasztalható erős együtt járásra a grandiózus nárcisztikus vonások és a szubjektív jóllét között.

A kompetens cselekvés vizsgálatát az öndeterminációs elmélet keretrendszerében azonban a kompetencia szubjektív és objektív megítélése mellett egy fontos szemponttal ki kell egészíteni. A kompetencia ebben a felfogásban nem csak a meglévő képességek és készségek összessége, hanem egy folyamatként is értelmezhető, ahol a személy a számára fontos területeken képességei folyamatos gyakorlásával, kitartással, kudarcűrőssel egyre kompetensebbé tud válni (Ryan és Deci, 2017). Tehát a kompetencia szükséglete akkor lesz folyamatosan kielégítve, ha a személy folyamatszerűen kompetensen tud cselekedni, és így készségei fejlesztésével a benne levő potenciált is ki tudja teljesíteni. Ebből a szempontból a kompetenciára vonatkozó negatív visszajelzések környezeti tényezőknek való tulajdonítása – és így az énkép védelme – nem fogja a személyt további erőfeszítésre sarkallni, és ezáltal a kompetenciáját fejleszteni. Például Besser és Priel (2010) kísérletében kimutatja, hogy a magasabb grandiózus nárcisztikus vonásokkal jellemezhető személyek a kompetenciaérzést érintő veszélyekre magasabb negatív érzelmi válasszal és haraggal reagálnak. Továbbá Rhodewalt és Eddings (2002) kísérletében a magas nárcizmuspontszámmal jellemezhető résztvevők egy párkapcsolati visszautasítás után sokkal nagyobb arányban hívtak elő korábbi párkapcsolati sikereket, mint az alacsony nárcizmuspontszámmal jellemezhető csoport. A nárcisztikus működésmód továbbá egy nagy fokú érzékenységet alakít ki a pozitív énérzést érintő lehetséges veszélyek kezelésére, és már akár a tudatosulási szint előtt is megvédi a személyt az értéktelenség érzésétől a gátlási funkciók használatával (Horvath és Morf, 2009).

Összefoglalásként tehát a nárcisztikus működésmód egyrészt az énről alkotott pozitív képpel segíthet, hogy a személy magát szubjektíven kompetensnek tapasztalja,

azonban az énkép védelmére kialakított működésmód meggátolhatja abban, hogy a kudarcok és nehézségek ellenére az általa választott tevékenységekben elmélyülve a saját kompetenciaszükségletét megfelelően kielégítse.

NÁRCIZMUS ÉS AUTONÓMIA

A narcisztikus működésmód és az autonómia összefüggését talán a legnehezebb értelmezni, egyrészt mivel a narcisztikus működésmód egy szélsőségesen pozitív, kompetens énkép köré épül, amelyben a személy domináns, feljogosítottan érzi magát, többször kerül vezetői pozíciókba, másokat leértékelhet, vagy akár manipulálhat is saját céljai elérése érdekében (Corry, Merritt, Mrug és Pamp, 2008), tehát összességében autonómnak, énközpontúnak gondolhatjuk. Másrészt viszont a pozitív énkép fenntartásának folyamatos igénye másokra utalttá is teszi a személyt (Morf és Rhodewalt, 2001). Az öndeterminációs elmélet szempontjából az autonóm viselkedés önindított, amelyet a személy saját valós érdeklődése, értékei és céljai hajtanak (Ryan és Deci, 2017). Azonban a cselekvések mögött húzódó motiváció szempontjából a viselkedések elhelyezhetők egy kontinuum mentén (Sheldon, Osin, Gordeeva, Suchkov és Sychev, 2017), amelynek egyik végpontja a teljesen kontrollált viselkedés, a másik pedig a teljesen autonóm. A kontrollált viselkedéses végpont felé helyezkedik el a külső szabályozók által meghatározott motiváció, amely csak a lehetséges jutalmakat és büntetéseket veszi számításba cselekvéskor. Az introjektált szabályozás – amely a szégyen és büntudat érzésével áll szoros kapcsolatban – még szintén kontrollált motivációként értelmezhető, viszont már egy külső keretrendszer belsővé tételével jön létre. Ahogy továbbhaladunk a motiváció belső meghatározottságának skáláján, az azonosuláson alapuló motiváció már inkább egy saját akaratot vagy meggyőződést feltételez, ahol a külső kényszer kevesebb szerepet kap. A kontinuum autonóm végpontját az intrinzik motiváció képezi, ahol a személy saját elhatározásából és öröme végez egy tevékenységet, amelyet élvez is, és amelyben megélheti kiteljesedését és tevékenysége eredményeit is (Sedikides és mtsai, 2019).

A narcisztikus működésmód által motivált célok, amelyek a pozitív önértékelés fenntartását szolgálják valószínűleg inkább a kontinuum kontrolláltabb végén fognak elhelyezkedni, mivel lényeges céljuk mások elismerésének, elfogadásának és csodálatának kivívása (Sedikides és mtsai, 2019). A narcisztikus működésmód sérülékeny megnyilvánulása esetében ez az összefüggés még egyértelműbbnek tűnik, mivel itt a szégyen és büntudat átélése is gyakrabban fordul elő, valamint itt mások helyeslésének és elfogadásának a keresése a sérülékeny állapot magjához tartozik (Kealy és Rasmussen, 2012).

Az autonómia mint alapvető emberi szükséglet és a narcisztikus vonások közötti kapcsolattal lényegesen kevesebb kutatás foglalkozik, és az eredmények értelmezését nehezíti az autonómia többféle értelmezési lehetősége. A grandiózus narcizmus nem mutatott összefüggést az autonómiával – amit az egyéni teljesítmény iránti igénnyel, az észlelt kontrollal és a cselekvés függetlenségével definiáltak – azonban negatív kapcsolatban állt a másoknak történő örömszerzés miatt végzett cselekvésekkel (Rose és Anastasio, 2014). Fiatalok esetében a grandiózus narcisztikus vonások pozitív kapcsolatot

mutatnak az egyéni, ágenciás célok meghatározásával, amelyek az énfelnagyítás mentén pozitív hatással lehetnek a társaságban elfoglalt pozícióra és a státuszra (Findley és Ojanen, 2013). A magas önértékelés fenntartásának fontosságát hangsúlyozó individualista kultúrák szintén jó táptalajt adnak a nárcizmushoz kapcsolódó énfelnagyító stratégiák megerősítésében (Baumeister, Campbell, Krueger és Vohs, 2003), amivel a viselkedések kontrollált motivációjú végpontja felé vezethetik a személyt. Ezt kiegészítendő a grandiózus nárcizmus gyenge negatív kapcsolatban áll a viselkedéses gátlórendszerrel, amely a büntetések elkerüléséért felelős, és közepes, pozitív kapcsolatban van a viselkedéses megközelítő-rendszerrel (Foster és Trimm, 2008). Feltételezhető, hogy inkább a célok elérése, mint a büntetés elkerülése nyújt erősebb motivációt. Továbbá a grandiózus nárcisztikus vonásban magasabb pontszámot elérő személyek több pozitív érzést és élvezetet éreznek egy olyan kísérleti helyzetben, ahol azt a visszajelzést kapják, hogy sikeres volt az énfelnagyításra irányuló céljuk, mint ha egy saját fejlődési célt értek volna el (Morf, Weir és Davidov, 2000).

A jelenlegi kutatási adatok alapján tehát nehéz eldönteni, hogy milyen hatással lehet a nárcisztikus működésmód az autonómia szükségletére, de amennyiben ez inkább az énbemutatás és mások elismerésének keresése – tehát a kontrollált motivációs végpont – felé mozdítja a személyt, úgy sérülhet az autonómia szükséglete.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS TOVÁBBI KUTATÁSI IRÁNYOK

A nárcisztikus működésmód kapcsolata a jólléttel – legyen szó akár szubjektív, eudaimonikus vagy pszichológiai jóllétről – számos különböző kutatási keretben értelmezhető, és ennek megfelelően számos, akár egymásnak ellentmondó következtetés levonására is lehetőséget ad. A jóllét mérésére kidolgozott önbeszámolós mérőeszközök a grandiózus nárcisztikus vonásokkal általában pozitív kapcsolatot mutatnak, azonban ha a jóllétet az öndeterminációs elmélet keretrendszerében vizsgáljuk, akkor némileg árnyaltabb képet kapunk. Az alapvető emberi szükségletek kielégítettsége – legalábbis részben – hiányt szenvedhet a nárcisztikus működésmód következményeként.

Ahogy láthattuk, a nárcisztikus működéssel foglalkozó szakirodalom döntő többsége vonásként vagy egyszerűsítve típusként határozza meg a nárcizmust. A legtöbb korábban bemutatott kutatás ennek megfelelően önbeszámolón alapuló nárcizmus-skálákat használt fel (lásd Gentile és mtsai, 2013 összefoglalóját), és általában keresztmetszeti kutatásokból vonta le a következtetéseit. Az így gyűjtött adatok értelmezésére azonban több folyamatelmélet és magyarázat született, amelyek azonban inkább feltételezések megfogalmazására, mint működési folyamatok bizonyítására használhatók. Azzal, hogy a nárcizmust egy működési folyamatként értelmezzük, amely az önértékelés fenntartására szolgál (lásd Morf és Rhodewalt, 2001), kitágulnak a lehetőségeink, de ezzel párhuzamosan a nehézségek is megjelennek.

Az önbeszámolón alapuló adatok másik hátránya, hogy az ilyen kutatások nem a konkrét helyzetekben megjelenő érzésekre, gondolatokra vagy viselkedésekre koncentrálnak, hanem arra kéri a vizsgálatban részt vevő személyt, hogy ő reflektáljon saját működésére. Azt várjuk a személytől, hogy saját heurisztikáinak használatával, néhány emlék- és élménytöredék mint bemeneti információ alapján építsen fel egy

véleményt a saját viselkedéséről (Shiffman, Stone és Hufford, 2008). A torzítás mértékét pedig tovább növeli, hogy válaszként egy átlagolást, az életére vonatkozó általános összegzést kérünk, amelybe különféle állapotai, egymásnak ellentmondó tapasztalatai nem férnek bele (Shiffman és mtsai, 2008). Például, ha azt kérdezzük a vizsgálati személytől, hogy általában mennyire ingadozik az önértékelése, akkor ő valószínűleg néhány, az éppen aktuális állapotának megfelelő és hozzáférhető emlék alapján próbál meg egy torzított becslést adni.

Azonban az ilyen torzítás lehetősége csökkenthető, ha minél kevesebb reflexiót, emlékezeti munkát és élményátlagolást kérünk a személytől. Például, ha önértékelésének ingadozása a kérdés, akkor lehetőségünk van többször megkérdezni az aktuális, „itt és most”-ban megtapasztalt érzéseit, gondolatait, cselekedeteit. A valós időben, a vizsgálati személy valós közegében gyűjtött, így nagyobb ökológiai validitással rendelkező adatok felvételére számos módszertant kidolgoztak (például ESM, EMA; lásd Shiffman és mtsai, 2008 összefoglalóját). A narcisztikus viselkedés kutatási gyakorlatában eddig a valós idejű, folyamatok feltárására alkalmas mérések kevés szerepet kaptak, annak ellenére, hogy a társas kíváncsiság miatt a narcizmus esetében mind az önjellemzéses kérdőívek, mind az egyéb grandiózus énkép látszatát sértő konstruktumok esetében nagyobb torzításra kell számítanunk (lásd például Womick, Foltz és King, 2019).

Néhány kurrens kutatás azonban elkezdte a sérülékeny és grandiózus narcisztikus viselkedéseket állapotként értelmezni (például Edershile és mtsai, 2018; Giacomini és Jordan, 2016), és ezzel párhuzamosan több mérőeszközt is kifejlesztettek, amelyek alkalmasak lehetnek a későbbi valós idejű állapotokat felmérő kutatások lebonyolítására (Engyel, De Ruiter és Urbán, 2019; Crowe, Carter, Campbell és Miller, 2016; Crowe és mtsai, 2018). Az ilyen kutatási módszerek egyrészt várhatóan mélyebb megértését nyújthatják a narcisztikus működésmódnak, másrészt lehetővé teszik, hogy a narcisztikus működésmód negatív hatásainak mérséklésére módszereket dolgozzunk ki mind az egyén, a család és a társadalom szintjén.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány elkészítése az ELTE Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Program (1783-3/2018/FEKUTSRAT) keretében valósult meg az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával.

IRODALOM

- Adams, H. M., Luevano, V. X. & Jonason, P. K. (2014). Risky business: Willingness to be caught in an extra-pair relationship, relationship experience, and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 66, 204–207. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.008>
- Aghababaei, N. & Błachnio, A. (2015). Well-being and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 86, 365–368. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.06.043>
- Back, M., Küfner, A., Dufner, M., Gerlach, T., Rauthmann, J. & Denissen, J. (2013). Narcissistic Admiration and Rivalry: Disentangling the Bright and Dark Sides of Narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105, 1013–1037. <https://doi.org/10.1037/a0034431>
- Back, M. D., Schmukle, S. C., és Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism–popularity link at zero acquaintance. *Journal of personality and social psychology*, 98(1), 132.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I. & Vohs, K. D. (2003). Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest: A Journal of the American Psychological Society*, 4(1), 1–44. <https://doi.org/10.1111/1529-1006.01431>
- Besser, A. & Priel, B. (2010). Grandiose Narcissism Versus Vulnerable Narcissism in Threatening Situations: Emotional Reactions to Achievement Failure and Interpersonal Rejection. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29, 874–902. <https://doi.org/10.1521/jscp.2010.29.8.874>
- Brewer, G., Hunt, D., James, G. & Abell, L. (2015). Dark triad traits, infidelity and romantic revenge. *Personality and Individual Differences*, 83, 122–127. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.007>
- Brunell, A. & Campbell, W. K. (2011). Narcissism and romantic relationships: Understanding the paradox. In W. K. Campbell, & J. D. Miller (Eds), *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder* (pp. 344–350). John Wiley & Sons.
- Campbell, W. K. (2005). *When You Love a Man Who Loves Himself*. 1st edition. Naperville, Illinois: Sourcebooks Casablanca.
- Campbell, W. K., Brunell, A. & Finkel, E. (2006). Narcissism, interpersonal self-regulation, and romantic relationships: An Agency Model approach. In K. D. Vohs & E. J. Finkel, *Self and Relationships: Connecting Intrapersonal and Interpersonal Processes* (pp. 57–83). The Guilford Press.
- Campbell, W. K. & Campbell, S. (2009). On the Self-regulatory Dynamics Created by the Peculiar Benefits and Costs of Narcissism: A Contextual Reinforcement Model and Examination of Leadership. *Self and Identity*, 8, 214–232. <https://doi.org/10.1080/15298860802505129>
- Campbell, W. K. & Foster, C. (2002). Narcissism and Commitment in Romantic Relationships: An Investment Model Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 484–495. <https://doi.org/10.1177/0146167202287006>
- Campbell, W. K., Rudich, E. A. & Sedikides, C. (2002). Narcissism, self-esteem, and the positivity of self-views: Two portraits of self-love. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(3), 358–368. <https://doi.org/10.1177/0146167202286007>
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E., van der Kaap-Deeder, J. et al. (2014). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39, 216–236. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9450-1>
- Corry, N., Merriitt, R., Mrug, S. & Pamp, B. (2008). The Factor Structure of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 90, 593–600. <https://doi.org/10.1080/00223890802388590>
- Crowe, M., Carter, N. T., Campbell, W. K. & Miller, J. D. (2016). Validation of the Narcissistic Grandiosity Scale and creation of reduced item variants. *Psychological Assessment*, 28(12), 1550–1560. <https://doi.org/10.1037/pas0000281>

- Crowe, M. L., Edershile, E. A., Wright, A. G. C., Campbell, W. K., Lynam, D. R. & Miller, J. D. (2018). Development and validation of the Narcissistic Vulnerability Scale: An adjective rating scale. *Psychological Assessment*, 30(7), 978–983. <https://doi.org/10.1037/pas0000578>
- Czarna, A., Zajenkowski, M. & Dufner, M. (2018). How Does it Feel to be a Narcissist? Narcissism and Emotions. In *Handbook of Trait Narcissism: Key Advances, Research Methods, and Controversies*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_27
- Deci, E. & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. Letöltve: <https://www.springer.com/gp/book/9780306420221>
- Dufner, M., Gebauer, J. E., Sedikides, C. & Denissen, J. J. A. (2019). Self-Enhancement and Psychological Adjustment: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 23(1), 48–72. <https://doi.org/10.1177/1088868318756467>
- Dufner, M., Rauthmann, J., Czarna, A. & Denissen, J. (2013). Are Narcissists Sexy? Zeroing in on the Effect of Narcissism on Short-Term Mate Appeal. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 39. <https://doi.org/10.1177/0146167213483580>
- Edershile, E., Woods, W., Sharpe, B., Crowe, M., Miller, J. & Wright, A. (2018). *A Day in the Life of Narcissus: Measuring Narcissistic Grandiosity and Vulnerability in Daily Life*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/jpqst>
- Engyel, M., De Ruiter, N. & Urbán, R. (2019). *Momentarily narcissistic? Psychometric properties of a very short measure of grandiose and vulnerable narcissistic states*. Kézirat.
- Egan, V., Chan, S. & Shorter, G. (2014). The Dark Triad, happiness and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 1. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.004>
- Farwell, L. & Wohlwend-Lloyd, R. (1998). Narcissistic processes: Optimistic expectations, favorable self-evaluations, and self-enhancing attributions. *Journal of Personality*, 66(1), 65–83. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00003>
- Findley, D. & Ojanen, T. (2013). Agentic and communal goals in early adulthood: Associations with narcissism, empathy, and perceptions of self and others. *Self and Identity*, 12(5), 504–526. <https://doi.org/10.1080/15298868.2012.694660>
- Foster, J. D. & Trimm, R. F. (2008). On being eager and uninhibited: Narcissism and approach-avoidance motivation. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 34(7), 1004–1017. <https://doi.org/10.1177/0146167208316688>
- Foster, J., Shrira, I. & Campbell, W. K. (2006). Theoretical models of narcissism, sexuality, and relationship commitment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 23, 367–386. <https://doi.org/10.1177/0265407506064204>
- Gabriel, M. T., Critelli, J. W. & Ee, J. S. (1994). Narcissistic Illusions in Self-Evaluations of Intelligence and Attractiveness. *Journal of Personality*, 62(1), 143–155. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1994.tb00798.x>
- Gebauer, J. E., Sedikides, C., Verplanken, B. & Maio, G. R. (2012). Communal narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(5), 854–878. <https://doi.org/10.1037/a0029629>
- Gentile, B., Miller, J. D., Hoffman, B. J., Reidy, D. E., Zeichner, A. & Campbell, W. K. (2013). A test of two brief measures of grandiose narcissism: The narcissistic personality inventory-13 and the narcissistic personality inventory-16. *Psychological Assessment*, 25(4), 1120–1136. <https://doi.org/10.1037/a0033192>
- Giacomin, M. & Jordan, C. (2016). Self-focused and Feeling Fine: Assessing State Narcissism and its Relation to Well-being. *Journal of Research in Personality*, 63. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.04.009>
- Horvath, S. & Morf, C. (2009). Narcissistic defensiveness: Hypervigilance and avoidance of worthlessness. *Journal of Experimental Social Psychology - J EXP SOC PSYCHOL*, 45. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2009.07.011>

- Huston, T. L. & Vangelisti, A. L. (1991). Socioemotional behavior and satisfaction in marital relationships: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(5), 721–733. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.5.721>
- Jonason, P. K., Baughman, H. M., Carter, G. L. & Parker, P. (2015). Dorian Gray without his portrait: Psychological, social, and physical health costs associated with the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 78, 5–13. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.008>
- Kaufman, S. B., Weiss, B., Miller, J. D. & Campbell, W. K. (2018). Clinical Correlates of Vulnerable and Grandiose Narcissism: A Personality Perspective. *Journal of Personality Disorders*, 1-S10. https://doi.org/10.1521/pedi_2018_32_384
- Kealy, D. & Rasmussen, B. (2012). Veiled and vulnerable: The other side of grandiose narcissism. *Clinical Social Work Journal*, 40(3), 356–365. <https://doi.org/10.1007/s10615-011-0370-1>
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. J. Aronson.
- Kernis, M. (2003). Toward a Conceptualization of Optimal Self-Esteem. *Psychological Inquiry*, 14(1), 1–26.
- Kohut, H. (1977). *The Restoration of the Self*. Chicago, Illinois: University of Chicago Press.
- Koladich, S. J. & Atkinson, B. E. (2016). The dark triad and relationship preferences: A replication and extension. *Personality and Individual Differences*, 94, 253–255. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.01.023>
- Lamkin, J., Campbell, W. K., Van Dellen, M. R. & Miller, J. D. (2015). An exploration of the correlates of grandiose and vulnerable narcissism in romantic relationships: Homophily, partner characteristics, and dyadic adjustment. *Personality and Individual Differences*, 79, 166–171. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.01.029>
- Leckelt, M., Küfner, A. C. P., Nestler, S. & Back, M. D. (2015). Behavioral processes underlying the decline of narcissists' popularity over time. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(5), 856–871. <https://doi.org/10.1037/pspp0000057>
- Lee, B. X., Lifton, R. J., Sheehy, G., Doherty, W. J., Chomsky, N., Herman M. D., et al. (2017). *The Dangerous Case of Donald Trump: 27 Psychiatrists and Mental Health Experts Assess a President*. 1st edition. New York: Thomas Dunne Books.
- McCain, J. L. & Campbell, W. K. (2018). Narcissism and social media use: A meta-analytic review. *Psychology of Popular Media Culture*, 7(3), 308–327. <https://doi.org/10.1037/ppm0000137>
- Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J. & Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of Personality*, 79(5), 1013–1042. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00711.x>
- Miller, J., Lynam, D., Vize, C., Crowe, M., Sleep, C., Maples-Keller, J., et al. (2017). Vulnerable narcissism is (mostly) a disorder of neuroticism: Vulnerable narcissism and neuroticism. *Journal of Personality*, 86. <https://doi.org/10.1111/jopy.12303>
- Morf, C. C. & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1
- Morf, C. C., Weir, C. & Davidov, M. (2000). Narcissism and Intrinsic Motivation: The Role of Goal Congruence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(4), 424–438. <https://doi.org/10.1006/jesp.1999.1421>
- O'Boyle, E., Forsyth, D., Banks, G. & Story, P. (2013). A Meta-Analytic Review of the Dark Triad-Intelligence Connection. *Journal of Research in Personality*, 47, 789–794. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2013.08.001>
- Paulhus, D. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait self-enhancement: A mixed blessing? *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1197–1208. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.5.1197>

- Paulhus, D. L. & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556–563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)
- Reese-Weber, M. (2015). Intimacy, communication, and aggressive behaviors: Variations by phases of romantic relationship development. *Personal Relationships*, 22(2), 204–215. <https://doi.org/10.1111/pere.12074>
- Rhodewalt, F. & Eddings, S. K. (2002). Narcissus reflects: Memory distortion in response to ego-relevant feedback among high- and low-narcissistic men. *Journal of Research in Personality*, 36(2), 97–116. <https://doi.org/10.1006/jrpe.2002.2342>
- Rhodewalt, F., Madrian, J. C. & Cheney, S. (1998). Narcissism, self-knowledge organization, and emotional reactivity: The effect of daily experiences on self-esteem and affect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 24(1), 75–87. <https://doi.org/10.1177/0146167298241006>
- Rose, K. & Anastasio, P. (2014). Entitlement is about ‘others’, narcissism is not: Relations to sociotropic and autonomous interpersonal styles. *Personality and Individual Differences*, 59, 50–53. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.11.004>
- Rose, P. (2002). The happy and unhappy faces of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 33(3), 379–392. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00162-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00162-3)
- Rubinstein, G. (2016). Modesty doesn’t become me: Narcissism and the Big Five among male and female candidates for the Big Brother TV show. *Journal of Individual Differences*, 37(4), 223–230. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000209>
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York, NY, US: Guilford Press.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Sedikides, C., Ntoumanis, N. & Sheldon, K. M. (2019). I am the chosen one: Narcissism in the backdrop of self-determination theory. *Journal of Personality*, 87(1), 70–81. <https://doi.org/10.1111/jopy.12402>
- Sedikides, C., Rudich, E. A., Gregg, A. P., Kumashiro, M. & Rusbult, C. (2004). Are normal narcissists psychologically healthy? – Self-esteem matters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(3), 400–416. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.87.3.400>
- Shackelford, T. & Buss, D. (1997). Cues to Infidelity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 1034–1045. <https://doi.org/10.1177/01461672972310004>
- Sheldon, K., Osin, E., Gordeeva, T., Suchkov, D. & Sychev, O. (2017). Evaluating the Dimensionality of Self-Determination Theory’s Relative Autonomy Continuum. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 43, 1215–1238. <https://doi.org/10.1177/0146167217711915>
- Shiffman, S., Stone, A. A. & Hufford, M. R. (2008). Ecological momentary assessment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 4, 1–32.
- Stucke, T. S. (2003). Who’s to blame? Narcissism and self-serving attributions following feedback. *European Journal of Personality*, 17(6), 465–478. <https://doi.org/10.1002/per.497>
- Taylor, S. E. & Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103(2), 193–210. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.103.2.193>
- White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review*, 66(5), 297–333. <https://doi.org/10.1037/h0040934>
- Wink, P. (1996). Narcissism. In C. G. Costello (Ed.), *Personality characteristics of the personality disordered* (pp. 146–172). New York: Wiley.

- Womick, J., Foltz, R. M. & King, L. A. (2019). "Releasing the beast within"? Authenticity, well-being, and the Dark Tetrad. *Personality and Individual Differences*, 137, 115–125. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.08.022>
- Wurst, S., Gerlach, T., Dufner, M., Rauthmann, J., Grosz, M. P., Küfner, A. et al. (2017). Narcissism and Romantic Relationships: The Differential Impact of Narcissistic Admiration and Rivalry. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112, 280–306. <https://doi.org/10.1037/pspp0000113>
- Zajenkowski, M. & Czarna, A. Z. (2015). What makes narcissists unhappy? Subjectively assessed intelligence moderates the relationship between narcissism and psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 77, 50–54.
- Zeigler-Hill, V., Clark, C. & Pickard, J. (2008). Narcissistic Subtypes and Contingent Self-Esteem: Do All Narcissists Base Their Self-Esteem on the Same Domains? *Journal of Personality*, 76, 753–774. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00503.x>
- Zeigler-Hill, V., Vrabel, J. K., McCabe, G. A., Cosby, C. A., Traeder, C. K., Hobbs, K. A., & Southard, A. C. (2019). Narcissism and the pursuit of status. *Journal of Personality*, 87(2), 310–327. <https://doi.org/10.1111/jopy.12392>

NARCISSISM AND WELL-BEING: THE COSTS OF NARCISSISTIC FUNCTIONING

ENGYEL, MÁRTON

The relationship between narcissistic functioning and well-being is a subject of debate in current personality research. Majority of studies showed a medium sized positive association between self-report measures of both grandiose narcissistic traits and well-being, while vulnerable narcissism was positively related to negative affectivity and negatively to both self-esteem and well-being. On the other hand, narcissism viewed as a self-regulatory process for gaining and maintaining positive self-esteem implies a systematic bias in self-report measures. Therefore, in the current study we applied the framework of Self-Determination Theory (Ryan és Deci, 2017) to identify how narcissistic functioning could relate to the satisfaction of basic human needs such as – competence, autonomy and relatedness. Based on the reviewed studies narcissistic functioning might affect relatedness negatively, while it might have both positive and negative effect on the satisfaction of competence and autonomy. Lastly, we considered further research directions, that might help in clearing the mixed results.

Keywords: *grandiose narcissism, vulnerable narcissism, well-being, self-determination theory, autonomy, competence*

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)